

החרש היה לבם

כמה כואב ונוגע ללב תיאור שכחתו של ר' אלעזר בן ערך.

גדול תלמידיו של רבן יוחנן בן זכאי נפרד מחבריו ביבנה ועובר למקום שה'מים יפים':

"חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי, כל זמן שהיה קיים היו יושבים לפניו,

וכשנפטר הלכו להם ליבנה, והלך ר"א בן ערך אצל אשתו (לאימעוס) [לדיומסי] מקום שהמים יפים והנוה יפה,

המתין להם כסבור שהם באים אצלו, לבסוף בקש ללכת אצלם ולא הניחתו אשתו,

אמרה ליה מי צריך למי, א"ל הם צריכין לי,

אמרה ליה הפת והעכברים מי דרכן ללכת אצל מי, הוי אומר עכברים אצל הפת..."

שהייתו בדיומסת, מרוחק משיחתם של תלמידי חכמים, משכיחה מר' אלעזר את תורתו, עד לשגיאה חריפה:

"קם לקרוא בתורה בפרשת החדש ואמר החרש היה לבם

צווחו ליה כולי עלמא התחיל לבכות והם בוכים עד שהחזירו לו תלמוד"

(ילקוט שמעוני קהלת תתקע, וראה בבלי שבת קמז ע"ב)

הפתיחה בפרשת החדש אופיינית לדמותו של ר' אלעזר בן ערך, החדשן הגדול, שכינויו 'מעין המתגבר' (אבות ב,ח).

בכמה מקורות מוזכר קידוש החדש כדוגמא מרכזית לעצמתם של חכמים, הקובעים את הזמנים:

"אמר להם הקב"ה לישראל: לשעבר היה בידי, שנאמר: "עשה ירח למועדים" (תהלים קד יט). אבל מכאן ואילך הרי מסורה בידכם,

ברשותכם הוא." (שמות רבה טו)

אלא שדווקא כאן שוגה ר' אלעזר, ושכחתו נחשפת כאשר הוא מחליף את 'החדש הזה לכם' ב'החרש היה לבם'.

נראה שהטעות אינה רק החלפת האותיות הדומות בצורתן, והיא מצביעה על מתח יסודי בין חידושה של פרשת החדש לבין חרשות הלב.

בקצרה, נציע שלוש קריאות בסיפור.

ראשית, קריאתו של ר' אלעזר מציגה אותו כמי שלבו חרש. שכחת תלמודו של ר' אלעזר אינה אלא אטימות הלב.

החידוש הוא פריז של הלב. כך מלמד ר' נחמן (תורה קנו) שהחידוש כרוך בטהרת הלב, ביכולת לרוקן את האגו וליצור קשב עמוק לדבריו של

הלב, ש'הם דברי השם יתברך מממש'...

"שכל הדברים שהלב אומר, הם דברי הש"י ממש, והוא בחי' רוח"ק. וצריך לחדש תמיד... ולזכות לזה, צריך טהרת הלב... וכשיש לו

טהרת הלב, אזי זוכה לדבר בכל פעם דבורים חדשים, שהוא בחי' רוח"ק: וזהו לב טהור ברא לי אלקים, אזי ורוח נכון חדש בקרבי,

שיזכה לחדש דבורים חדשים, שהם בחי' רוח"ק כנ"ל."

האפשרות לחדש וליצור בתורה תלויה בפיתוחה של אינטלגנציה מיוחדת – לב שומע. הלב השומע מוליד את החידוש כדיבור נאמן ואותנטי

של הלב, כהתגלות של רוח הקודש. מלכודת האגו אורבת לפתחו של החדשן. יכולתו להחליץ ממנה תלויה בקשב הפנימי שלו, באפשרות שלו

לפתוח את לבו ולהקשיב לתורה המתגלה בתוכו.

ברובד נוסף, נראה שטעותו של ר' אלעזר מלמדת גם על מהותה של מצוות קידוש החדש.

האפשרות לקדש את הזמן שנמסרת בידיהם של החכמים איננה רק סמכות ריטואלית. היא מצביעה על הצורך לחיות מתוך קשב וערנות

לשינויי הזמן ותהפוכותיו.

קידוש החדש על פי הראייה מסמל קיום דתי ערני וגמיש, שהממדים ההלכתיים והפרקטיים שלו הם ביטוי לשמיעת לב עמוקה.

על רקע מצוות קידוש החדש ש'היא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל', יש פה הזמנה לתפיסת המערכת ההלכתית כולה כדרישה לחיים שיש

בהם הענות וקשב.

הריטואליות של ההלכה בכלל, ובפרט זו של מצוות התלויות בזמן, הופכת כך לפתח להאזנה ערנית לריתמוס הפנימי של הקיום האנושי.

ולבסוף – אפשרות אחרת היא לקרוא את דבריו של ר' אלעזר לא בהכרח כטעות, אלא כקריאה מדרשית נועזת וכואבת.

'החרש היה לבם'? תוהה ר' אלעזר, החדשן הבודד, שחבריו אינם צועדים אחריו.

האם אין הם שומעים את אותה תביעה פנימית שדוחפת אותי? האם אין לבם חש את הצורך והדחיפה לחדש?

מנהמת לבו פונה ר' אלעזר אל חבריו ותובע מהם לפתוח את לבם, לא להתבצר בעמדה הדתית הנוקשה, ולהיפתח לאפשרות ולצורך להקשיב

לתנועה, לשמוע עם הלב..

'התחיל לבכות והם בוכים...' –

קריאתו הנרגשת של ר' אלעזר מחדשת את השותפות שבינו לבין חבריו, ובונה את הגשר המחודש בינו לבין בית המדרש.